

EKONOMSKO VREDNOTENJE PREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE V SLOVENSKIH NACIONALNIH MUZEJIH

ECONOMIC VALUATION OF MOVABLE CULTURAL HERITAGE OBJECTS IN SLOVENIAN NATIONAL MUSEUMS

Ključne besede

Kulturna dediščina, ekonomsko vrednotenje, Slovenija, muzej.

Key words

Cultural heritage, economic valuation, museum, Slovenia.

Izvleček

Ekonomski vidiki premične kulturne dediščine so v Sloveniji postali aktualni leta 2004, ko je Ministrstvo za kulturo RS direktorjem nacionalnih muzejev in galerij odredilo popis in vrednotenje muzealij oziroma premične kulturne dediščine, pridobljene po letu 1991. V raziskavi, ki jo tu predstavljamo, smo zato na primeru izbranih treh, po dejavnosti zelo različnih slovenskih nacionalnih muzejev proučevali, kakšno je trenutno stanje ekonomskega vrednotenja in knjigovodskega evidentiranja premične kulturne dediščine. S pomočjo nestrukturiranih intervjujev smo ugotovili, da je uporaba metod določanja ekonomske vrednosti kulturne dediščine zelo skromna: vse metode, ki smo jih ugotovili v naši raziskavi, se osredotočajo na določanje tržne vrednosti kulturni dediščini, ne upoštevajo pa njene ekonomske vrednosti za tiste, ki kulturne dediščine neposredno ne uporabljajo. Raziskava tudi kaže, da se vsi trije proučevani muzeji pri ekonomskem vrednotenju premične kulturne dediščine soočajo s podobnimi problemi in da bi bilo zato smiselno določiti skupen protokol za njeno muzejsko vrednotenje. Zaradi ugotovite dejanske vrednosti premoženja Republike Slovenije, ki se nahaja v muzejih, je potrebno vrednotenje muzealij, ki še danes ni končano, tudi čim prej dokončati.

Abstract

Economical aspects of cultural heritage in Slovenia became important in 2004 as the Ministry of culture of the Republic of Slovenia ordered all managers of national museums and galleries to conduct an inventory and valuation of all cultural heritage objects they acquired after the year 1991. The research presented here was carried out in three national museums with the intent of determining the state of economic valuation of cultural heritage objects and corresponding accounting practices. The structured interviews conducted have shown that the use of economic valuation methods of cultural heritage objects in Slovenia is very limited, as all methods found are concentrated on determining the market value of cultural heritage, however they completely ignore their economic value for users that do not use those objects directly. The research also shows that all three institutions face the same challenges with economic valuation of cultural heritage objects, so developing common methodology for the museums use makes sense. In order to ascertain the actual value of assets kept in museums in the Republic of Slovenia, the valuation of cultural heritage objects – as it has not been finished yet – has to be sped-up and finished as soon as possible.

UKD 069.01
COBISS 1.01
Prejeto 12.10.2017

mag. Sabina Ogrinc

Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine

doc. dr. Jelka Pirkovič

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

doc. dr. Barbara Mörec

Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta

1. Uvod

Čedalje pogosteje smo priča razpravam o tem, kakšna je ekonomska upravičenost javnega financiranja kulture in s tem tudi kulturne dediščine. Ker se javna sredstva, ki so namenjena ohranjanju kulturne dediščine, zmanjšujejo, se pri odločanjih o sprejemu ukrepov čedalje pogosteje upoštevajo zgolj ekonomski argumenti in to navkljub temu, da kulturna dediščina velja za zaklad naroda, ki daje občutek pripadnosti skupnosti in smisel našemu razumevanju časa in prostora.

Ne le v Sloveniji, tudi v evropskem merilu ni enovitega pogleda na večplastne vrednote kulturne dediščine (v nadaljevanju: dediščina), niti ni vsesplošno sprejete metodologije njenega vrednotenja. Vodopivec (2015) ugotavlja, da sta edina splošno sprejeta pristopa Unescov sistem vrednotenja predlogov za vpis na seznam svetovne dediščine in postopek podelitve Znak evropske kulturne dediščine. Slovenska Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 sicer predvideva opredelitev kriterijev vrednotenja dediščine, ne opredeljuje pa načina, metod in podrobnih kriterijev določanja njene vrednosti. Hkrati pa vrednotenje dediščine sodi med najbolj zahtevne in odgovorne strokovne naloge, saj se na njeni osnovi oblikuje varstvena politika, ki usmerja razvrščanje dediščine po vrednostnih kategorijah in zvrsteh ter omogoča priprave na izdelavo konservatorskih načrtov, ki so prvi pogoj za fizične posege na dediščini. Na vrednost dediščine lahko gledamo z ekonomskega, socialnega, simbolnega, kulturnega in nacionalnega stališča. Običajno ekonomsko vrednost dediščine predstavlja njena cena v knjigovodskih evidencah njenega lastnika. Uporablja se takrat, ko se presoja o finančni smiselnosti zbiranja, obnove, ohranjanja in varovanja dediščine, ali ko je potrebno politične odločevalce in druge investitorje prepričati, da je vredna njenega ohranjanja [Serec Hodžar, Toplak, 2010].

V raziskavi, ki jo tu predstavljamo, smo na primeru izbranih treh, po dejavnosti zelo različnih slovenskih nacionalnih muzejev proučevali,

nacionalnih muzejev proučevali, kakšno je trenutno stanje ekonomskega vrednotenja in knjigovodskega evidentiranja premične dediščine.

S strokovnjaki v Narodnem muzeju Slovenije, Narodni galeriji in Slovenskem etnografskem muzeju smo v letu 2016 opravili nestrukturirane intervjuje s ciljem, da bi presodili, ali lahko sistem vrednotenja, ki so ga razvili v eni instituciji, uporabimo tudi za druge zvrsti premične dediščine. Zanimalo nas tudi je, ali je trenutna zakonska ureditev ekonomskega vrednotenja dediščine ustrezna in kako bi jo bilo moč izboljšati, da bi dosegli učinkovitejše ekonomsko vrednotenje premične dediščine v Sloveniji. Članek je sestavljen iz šestih poglavij. Uvodu sledi poglavje, ki vsebuje pregled področja zakonske ureditve varovanja in vrednotenja dediščine v Sloveniji. Teoretična razprava o potrebnosti ugotavljanja ne le kulturne, ampak tudi ekonomske vrednosti dediščine se nahaja v tretjem poglavju. V četrtem poglavju so predstavljene metode določanja ekonomske vrednosti. Jedro članka predstavlja peto poglavje, kjer predstavimo ugotovitve maja in junija 2016 opravljenih intervjujev o vrednotenju predmetov in zbirk v zbranih slovenskih muzejih. Po predstavitvi trenutnega stanja ekonomskega vrednotenja za namen zavarovanja muzejskih zbirk prispevek zaključimo z razpravo in sklepnimi ugotovitvami.

2. Zakonska ureditev varovanja in vrednotenja dediščine v Sloveniji

Osnovna opredelitev dediščine je v slovenski zakonodaji povzeta po Okvirni konvenciji Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo in jo podaja Zakon o varstvu kulturne dediščine – ZVKD-1 v 1. členu, ki dediščino opredeljuje kot "dобрine, podedovane iz preteklosti, ki jih Slovenke in Slovenci, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti, ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, etnične pripadnosti, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij."

V splošnem ZVKD-1 dediščino deli v živo (nesnovno) in materialno (snovno), slednje pa še v premično in nepremično: nepremična dediščina so stavbe, objekti ali druge nepremičnine, ki so bodisi zgrajene ali sestavljene ali oblikovane bodisi so arheološka najdišča, premična dediščina pa so premičnine ali zbirke premičnin z vrednotami dediščine.

Zakon tako določa osnovne kategorije dediščine oziroma njene elemente, ki so vredni ohranjanja, s čimer njihov dolgoročni obstanek postane javni interes. Sirovica (2015) pravi, da je politika ohranjanja dediščine nujno selektivna in tako določa odnos do določenega elementa dediščine, osrednji del upravljanja z dediščino pa predstavlja prav ocenjevanje njene vrednosti ter vzdrževanje te vrednosti skozi čas. Pirkovič in Šantej (2012) ugotavljata, da je Slovenija ena redkih držav v Evropi, kjer je obveznost države, da skrbi za ohranjanje dediščine, zapisana v ustavi. Osnovni strateški dokument varstva dediščine je Nacionalni program za kulturo, sedanja verzija velja do 2017. Opredeljuje cilje in prioritete na vseh kulturnih področjih, med drugimi je cilj tudi opredelitev kriterijev vrednotenja, pri čemer pa program ne opredeljuje načina, metod in drugih usmeritev za določanje ekonomske vrednosti dediščine.

Za premično dediščino sicer v Sloveniji skrbi enajst državnih muzejev in galerij na področju kulture ter trije muzeji na drugih področjih, 36 občinskih in medobčinskih muzejev. Izjemoma muzeji skrbijo tudi za nepremično dediščino in sicer takrat, ko upravljajo nepremičnine s statusom dediščine, ki jih predstavljajo javnosti (npr. arheološke parke, hiše znamenitih osebnosti, objekte, ki ponazarjajo določen pojav ali obdobje), oziroma ko takšne nepremičnine uporabljajo za svoje razstavne ali poslovne prostore (npr. Narodni muzej Slovenije ima na Blejskem gradu stalno razstavo o grajski zgodovini in blejski okolici, domuje pa v muzejski palači ob Prešernovi cesti, ki je prav tako kulturni spomenik).

V Sloveniji imamo tudi razvit informacijsko podprt centralni register nepremične dediščine,

ki je eden sodobnejših in najcelovitejših v Evropi, saj zajema tudi sistematično geolociranje dediščine, kar olajša njeno varstvo, zlasti na področju posegov v prostor. Vanj je zajetih skoraj 30.000 enot nepremične dediščine, tudi več kot 8.300 kulturnih spomenikov, med njimi kar 315 kulturnih spomenikov državnega pomena [Zupan, 2014].

3. Potreba po določitvi ekonomske vrednosti dediščine

Ekonomski vidiki premične dediščine so v Sloveniji postali aktualni leta 2004, ko je Ministrstvo za kulturo direktorjem nacionalnih muzejev in galerij odredilo popis in vrednotenje muzealij oziroma premične dediščine, pridobljene po letu 1991. Odgovora, zakaj je bilo naročeno samo vrednotenje muzealij pridobljenih po letu 1991, sicer avtorji raziskave nismo uspeli dobiti, domnevamo pa lahko, da je bil razlog v tem, da bi se ugotovilo premoženje novoustanovljene države.

Mnogo ljudi se pogosto sprašuje, čemu določiti ekonomsko vrednost neprecenljivi dediščini, kot so na primer Brižinski spomeniki, Blejski grad ali Vaška situla. Serec Hodžar in Toplak (2010) trdita, da se potreba po ugotavljanju ekonomske vrednosti pojavlja vsaj v treh primerih:

- pri odločanju o varstvu dediščine (ali jo prenoviti ali odstraniti),
- pri odločanju o zavarovanju dediščine (pred krajo, poškodbami,
- zaradi izvoza),
- pri evidentiranju premoženja države.

Tudi po mnenju Pirkovičeve (1987) imajo kvantitativne metode vrednotenja, med katere vključujemo tudi metode določanja ekonomske vrednosti, v primerjavi z opisnimi metodami vrednotenja vrsto prednosti:

- omogočajo primerjavo spomeniške vrednosti različnih zvrsti in skupin kulturne dediščine,
- zmanjšujejo možnost arbitrarnega vrednotenja in
- dajejo analitično podlago za nadaljnje spomeniškovarstvene strokovne obdelave od določanja varstvenih režimov do priprave konservatorskih programov in projektov.

Čeprav objektom, ki imajo lastnosti dediščine, pripisujemo visoko kulturno in zgodovinsko vrednost, obstajajo primer porušitev, kot na primer hotel Prisank arhitekta J. Lajovica ali Učne delavnice ZGM Bežigrad arhitekta S. Severja. Ivanc (2011) ugotavlja, da so lastniki stavb, ki so dediščina, zainteresirani predvsem za to, da vzdržujejo njihovo ekonomsko vrednost, šele nato jih zanimajo njihove kulturne vrednote.

Glede na izjemno veliko količino finančnih sredstev, običajno potrebnih za ohranjanje dediščine, odločitve o upravljanju zahtevajo ekonomsko utemeljitev tudi zaradi omejenosti javnega financiranja. V prihodnjih letih lahko zato pričakujemo, da bodo s strani družbe najbolj podprte tiste kulturne dejavnosti, ki bodo znale upravičiti svoje ekonomske koristi.

A ne le v Sloveniji, tudi na ravni Evropske unije ni enotno sprejetega pogleda na večplastno vrednost dediščine, zato tudi ni sprejete in priznane metodologije vrednotenja. Po mnenju Vodopivčeve (2015) sta edina širše sprejeta pristopa že omenjena Unescov sistem vrednotenja predlogov za vpis na seznam svetovne dediščine ter pristop v okviru postopka podelitve Znaka evropske kulturne dediščine; a ta pristopa se uporabljata zgolj pri dediščini, ki je že obnovljena in ustrezno ohranjena, uspešno revitalizirana in vključena v lokalno okolje. Oba pristopa podajata tudi zgolj splošna izhodišča za določanje vrednosti, način in metode določanja vrednosti pa so še vedno prepuščeni vsakokratni presoji predlagateljev in ocenjevalcev. Sta pa Evropski svet in Evropska komisija leta 2014 sprejela Sklep o kulturni dediščini kot strateškem viru za trajnostno Evropo (angl. Conclusions on cultural heritage as a strategic resource for a sustainable Europe) in Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko socialnemu odboru in Odboru regij: Na poti k celostnemu pristopu do kulturne dediščine za Evropo (angl. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and the Committee of the regions.

Towards an integrated approach to cultural heritage for Europe), kjer se zavzemata za uvedbo t. i. kazalnikov vrednotenja kulturne dediščine, ki pa trenutno še niso opredeljeni. Tudi zato Evropska Komisija spodbuja raziskave na tem področju [Vodopivec, 2015]. Junija 2017 je Evropska komisija objavila razpis za pripravo takšnih kazalnikov.

Stopenjsko vrednostno lestvico dediščine je v Sloveniji sicer formaliziral Zakon o naravni in kulturni dediščini iz leta 1981 (ZNKD), in sicer tako, da je dediščino razdelil na kulturne spomenike državnega in lokalnega pomena ter na dediščino, ki ne dosega spomeniškega pomena. Takšna ureditev je še danes uveljavljena v slovenski varstveni praksi. Razglasitev nepremične dediščine za kulturni spomenik in njen vpis v register tako vključuje tudi njeno t.i. varstveno vrednotenje v opisni obliki in vsebuje zgolj vrednotenje z družbenega vidika, ne vsebuje pa določitve ekonomske (denarne) vrednosti spomenika.

Ne glede na navedene prednosti kvantitativnega vrednotenja dediščine pa Sirovica (2015) poudarja, da je vrednost dinamičen in relativen pojem, odvisen od prostora, časa in družbenega konteksta, in da je preučevanje procesa nastajanja vrednosti nujno za pravi uvid v problem vrednotenja dediščine. Kot ugotavlja tudi Vodopivec (2015), ta dinamika nujno zahteva povezovanje različnih ved, od humanističnih do družboslovnih, kot tudi tehničnih in naravoslovnih.

Zaradi različnih metod, tehnik, orodij in interpretacij ved, ki pri tem sodelujejo, pa tudi zaradi različnih interesov (od političnih do strokovnih) ter vrste različnih ustanov in skupin, ki sodelujejo v procesu ohranjanja dediščine, je to zapleten proces, ki tudi zaradi razvoja konservatorstva nikoli ne more biti dokončen. Metoda določanja vrednosti mora zato biti zastavljena dovolj široko, da omogoča nenehno nadgrajevanje.

4. Kulturno in ekonomsko vrednotenje dediščine

Ekonomsko vrednotenje dediščine lahko definiramo kot opredeljevanje denarne vrednosti dediščine kot javne dobrine. Ekonomska vrednost dediščine se določa z ekonomskim metodami, ki presegajo opredeljevanje tržne vrednosti dobrin na podlagi odločitev potrošnikov, ker odražajo sociokulturne vrednote in na njih temelječe odločitve širše skupnosti [Mason, 2002].

Po Srakarju (2010) dediščina ni javna niti zasebna dobrina, ampak ima lastnosti tako javnega kot zasebnega. Dediščina ima tako tri oblike vrednosti oziroma vrednot:

- vrednost uporabe je cena, ki jo plača vsak uporabnik dediščine in jo je moč ugotoviti na trgu,
- vrednost neuporabe pomeni, da ima dediščina ekonomsko vrednost tudi za tiste, ki je neposredno ne uporabljajo, zato se jo izmeri na osnovi izraženih preferenc oz. želja po tem, da se dediščina še naprej ohrani, in
- kulturna vrednota je vrednost, ki je dediščini pripisana in je neodvisna od ekonomske vrednosti dediščine, je pa pomembna pri varstvu dediščine.

Srakar (2010) tako trdi, da pri dediščini ločimo dve obliki ekonomske vrednosti: t.i. vrednost uporabe oziroma tržno vrednost ter t.i. vrednost neuporabe, značilne za javne dobrine. Praviloma dediščino razumemo tudi kot javno dobrino, zato mora ekonomska vrednost odražati kolektivne odločitve, ki niso zaobjete v okviru njene tržne cene. Srakar (2010) tako meni, da so metode kontingenčnega vrednotenja edine zmožne meriti eksternalije, ki jih ima dediščina za prebivalce. Šele s celovitim upoštevanjem vrednosti vseh eksternalij lahko dobimo pravo sliko o celotni ekonomski vrednosti dediščine. Medtem ko kulturne vrednote pogosto tvorijo jedro upravljanja in ravnanja z dediščino, pa ekonomsko vrednotenje predstavlja način, na osnovi katerega družba identificira, ocenjuje in definira relativno vrednost dobrin. Pogosto namreč lastniki dediščine le-to ohranjajo in varujejo predvsem zaradi ekonomskega motiva.

Ekonomske in kulturne vrednote pa so tesno povezane: npr. s turistično promocijo neke stavbe se hkrati spreminja tudi njena ekonomska vrednost. Ivanc (2011) tako ugotavlja, da ekonomske in kulturne koristi varstva nepremične dediščine v smislu preprečevanja njenega poslabšanja pogosto pretehtajo stroške njene obnove oz. restavriranja, saj npr. stavba kot spomenik predstavlja stavbo kot nepremičnino (t.i. ekonomsko vrednost), ki pa ima dodatne zgodovinske, estetske, avtentične, socialne, duhovne, simbolne in druge vrednote, ki jih običajna nepremičnina nima (t.i. kulturne vrednote). Sirovica (2015) zato trdi, da se pojma kulturna vrednota in ekonomska vrednost ne nanašata na različni, med seboj povsem neodvisni skupini vrednosti, temveč predstavljata alternativna načina razumevanja dediščinskih vrednot, pri čemer pa je v postopku ugotavljanja vrednosti dediščine treba ločiti kulturne vrednote od njene ekonomske vrednosti.

Kulturno vrednotenje je najpomembnejša naloga strokovne javne službe varstva dediščine, saj je takšno vrednotenje osnova za vse odločitve konservatorjev ali kustosov v zvezi z ohranjanjem dediščine, kot tudi odločitve, ki jih v Sloveniji sprejemajo Ministrstvo za kulturo in Vlada RS na področju varstva, kulture, prostorskega načrtovanja, okolja in izboljšanja kakovosti življenja. Brez pravih informacij o kulturnih vrednotah dediščine tudi državljani ne morejo razviti pozitivnega odnosa do nje in zavedanja o pomenu njenega ohranjanja. Tudi zato je bila na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije leta 2014 imenovana Delovna skupina za pripravo splošnih kriterijev in meril za vrednotenje nepremične dediščine, ki je na osnovi Operativnih smernic za izvajanje konvencije o varstvu svetovne dediščine, priporočil ICOMOS ter meril, ki jih je predlagala Pirkovič (1987), oblikovala šest splošnih meril oz. kriterijev, ki naj se upoštevajo pri kulturnem vrednotenju nepremične dediščine, in sicer:

- izjemnost z vidika oblike, pomena in/ali materiala,
- vplivnost z vidika časa in prostora,
- tipološka vrednota,

- redkost,
- starost,
- zgodovinska pričevalnost.

Ker pa Delovna skupina teh kriterijev še ni podrobneje vsebinsko razdelala, tudi ni še postavila vrednostnih stopenj, kar bi zagotavljalo jasen in transparenten postopek vrednotenja, zato se ta merila še ne uporabljajo v praksi. Za vsako ovrednoteno enoto dediščine je potrebno izdelati tudi inventarni/popisni list, ki vsebuje osnovne podatke o njej; v kolikor bodo merila sprejeta, bo ta dokument vseboval tudi merila vrednotenja. Takšno vrednotenje je v nadaljevanju lahko tudi podlaga za pripravo predlogov za razglasitev dediščine za spomenik oziroma za opredelitev najprimernejšega režima varstva v skladu s ZVKD-1.

Vodopivec, Šelih in Žarnič (2015) ugotavljajo, da v strokovni in znanstveni literaturi obstajata dva različna pristopa k vrednotenju dediščine. Prvi pristop si prizadeva za uvedbo merljivih, kvantitativnih metod vrednotenja, torej za objektivno vrednotenje. Primer takšnega vrednotenja je pri nas formula, ki jo v Sloveniji določa 5. člen Pravilnika o metodologiji za ocenjevanje kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti in Navodilo za določitev in izvedbo izravnalnega ukrepa pri odstranitvi arheoloških ostalin. Drugi pristop pa predstavlja prepričanje, da je zaradi kompleksnosti vrednotenja dediščine potrebno upoštevati tako stališča različnih znanstvenih ved kot tudi značilnosti posameznih primerov, in zato vrednotenja ni mogoče poenostaviti z matematično formulo. Zagovorniki tega pogleda se zato zavzemajo za opisno, nekvantificirano vrednotenje. Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo predstavlja izhodišče za vrednotenje dediščine, ki je bližji drugemu pristopu, pa tudi programi Evropske unije od držav zahtevajo bolj pregledno in argumentirano vrednotenje dediščine, ki upošteva širše razsežnosti vrednot dediščine za družbo.

Ne glede na to pa vse večja vloga naravoslovja in tehnike ter zahteva javnosti glede transparentnosti in nadzora nad porabo javnih sredstev

nagibata tehcnico v prid prvemu pristopu, ki temelji na kvantitativnem, torej tudi ekonomskem vrednotenju.

Dosedanja uporaba metod določanja ekonomske vrednosti je v Sloveniji zelo skromna in se praviloma osredotoča zgolj na določanje tržne cene dediščine (t.j. vrednosti uporabe), ne pa tudi na vrednost neuporabe. Prisotne so tudi številne druge pomanjkljivosti, kot je monopol institucij in oblasti, ki vplivajo na oblikovanje tržnih cen. Sirovica (2015) zato ugotavlja, da te vrednosti ne odražajo prave vrednosti dediščine, zato ne morejo biti edino merilo, na osnovi katerega se odločamo o tem, kaj bo in kaj ne bo ohranjeno, ter s čim in na kakšen način se bo upravljalo.

Serec Hodžar in Toplak (2010) sta prišli do zaključka, da se cena dediščine v času spreminja, ne glede na to, s katero metodo je cena določena.

Zato sta mnenja, da bi bilo potrebno te cene v primernih intervalih revidirati. Pri projektih, ki so delno financirani s strani Evropske unije, še ni opaziti uporabe metod določanja ekonomske vrednosti za upravičenost oziroma pridobitev sredstev. Upoštevajo pa se različni kazalniki v fizičnem smislu, na primer število obiskovalcev določenega dogodka ali objekta.

5. Ekonomsko vrednotenje premične dediščine v izbranih sovenskih nacionalnih muzejih

Za pregled stanja vrednotenja premične dediščine v Sloveniji smo v vzorec izbrali tri po dejavnosti zelo različne slovenske nacionalne muzeje: Narodno galerijo kot osrednji slovenski nacionalni muzej za starejšo likovno umetnost, Narodni muzej Slovenije kot osrednji slovenski kulturnozgodovinski muzej in Slovenski etnografski muzej kot osrednji slovenski muzej za etnološko dediščino. Zanimalo nas je, ali je tržna cena lahko prava cena za muzejske predmete ter kje so zadrege ekonomskega vrednotenja. Ob tem velja poudariti, da so inventarizirane umetnine v izbranih muzejih nacionalno bogastvo po 10. členu ZVKD-1.

Ustanovitelj vseh treh preučevanih nacionalnih muzejev je Republika Slovenija, njene ustanoviteljske pravice in obveznosti pa izvaja Vlada RS, delno tudi Ministrstvo za kulturo in to na podlagi ZUJIK (npr. imenovanje direktorjev, potrjevanje letnih programov dela in poročil). Vsi muzejski predmeti, ki so vpisani v inventarno knjigo, so last ustanovitelja, ne glede na to, iz katerih virov so bili pridobljeni. Muzejski predmeti tako s svojo vrednostjo posredno povečujejo premoženje Republike Slovenije. Vsi drugi financerji, ki omogočajo muzeju nakup muzejskih predmetov, sodijo med donatorje, niso pa lastniki predmetov.

Na podlagi nestrukturiranih intervjujev smo zbirali informacije o sedanjem stanju vrednotenja muzejskih predmetov in zbirk. Posebej nas je zanimalo tudi zavarovanje zbirk in muzealij, saj v Zakonu o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2016 in 2017 ni določena skupna višina jamstev za povračilo škode lastnikom ali upravljavcem muzejskih zbirk in muzealij zaradi poškodovanja, umetnine so namreč zbrane brez čvrstega osnovnega koncepta, so zelo raznovrstne glede na čas nastanka, avtorstvo, ikonografijo, način pridobitve, slogovno usmeritev in gledenakovost [Smrekar, Jaki, 2014].

Intervjuje, s katerimi smo ugotovili, da so vse inventarizirane umetnine ovrednotene: vrednost umetnin, ki so bile v letu 2007 vpisane v poslovne knjige (brez t.i. Vladnega fonda), je bila 19.817.460 EUR, leta 2015 pa že kar 43.354.824 EUR. Na podlagi intervjujev pa sklepamo, da utegnejo biti knjigovodske vrednosti nezanesljive, saj NG nima formalno sprejete metodologije oz. postopka vrednotenja. Vrednost njihovih umetnin tako izhaja bodisi iz vrednosti nakupa bodisi vrednost določijo njeni kustosi, ki pri vrednotenju upoštevajo naslednje parametre: izvornost in kvaliteto, ohranjenost, restavriranost in pomen (t.j. ali je bila umetnina že kje objavljena). Vrednost umetnine, ki jo določijo kustosi ob njeni pridobitvi, so zapisane v inventarni knjigi in se prenesejo v bilanco stanja zavoda (ne pa tudi v register umetnostnega fonda, ki je ločena evidenca umetnin) ter se le izjemoma spreminja

(npr. če se naknadno ugotovi avtor), zato utegnejo biti nekatere vrednosti tudi zastarele, saj niso usklajene niti z inflacijskimi gibanji. Umetnine so popisane po nahajališčih vsakih pet let (t.j. vsako leto je popisana ena petina fonda), s čimer se hkrati zagotavlja tako njihovo varovanje, kot tudi ugotavlja njihovo stanje. V NG so nam še povedali, da če se ob popisu ne ve, kje se določena umetnina tisti trenutek nahaja, umetnina še vedno ostaja v inventarni knjigi, vendar jo ovrednotijo z zneskom 0 EUR, dokler ne ugotovijo nahajališča.

Kustosi sicer pravijo, da je muzejsko vrednotenje umetnin zanje postal ustaljen postopek. V kolikor je to mogoče in smiselno, si pomagajo z dogajanjem na trgu umetnin, četudi so mnenja, da so ponudbene cene umetnin špekulativne cene, ki odstopajo za približno 20 % od cene, po kateri so posli dejansko sklenjeni. Ne glede na to, da v NG ugotavljajo, da so zaradi gospodarske recesije tržne cene umetnin izjemno nizke, odkupujejo pretežno umetnine manjših vrednosti, saj nimajo dovolj sredstev za nakup pomembnejših umetnin, ki bi sodile v nacionalno umetniško zbirko galerije; te so zato za nacionalno zbirko izgubljene, lahko tudi za vedno. V NG so povedali, da načrt odkupov pripravijo kustosi skupaj z direktorico NG glede na "sive lise" v nacionalni zbirki (t. i. desiderati) in glede na trenutno stanje trga umetnin, potrdi ga pa strokovna komisija pri Ministrstvu za kulturo, ki financira nakupe. V zadnjem času so tudi za donirane umetnine njihove vrednosti praviloma že navedene v pogodbi, pri čemer ekonomsko vrednotenje opravi sodni izvedenec za umetnine, lahko pa ga opravijo tudi kustosi. Kustosi tudi opozarjajo, da za umetnine nacionalnega pomena z visoko simbolno vrednostjo tržna cena ne odraža njihove prave vrednosti, pogosto pa za te umetnine tržne cene niti niso na razpolago, saj te umetnine niso predmet trgovanja. Po pozivu Ministrstva za kulturo, ki je leta 2004 odredilo popis in vrednotenje muzealij, so v letih 2005 in 2006 ovrednotili celoten umetniški fond, ne le umetnin, ki so bile pridobljene po letu 1991. Iz intervjujev smo izvedeli, da so kriterije vrednotenja oblikovali na podlagi tržne vrednosti s procentualno prilagoditvijo.

Ugotavljamo pa, da je veliko vprašanje, ali to vrednotenje še odraža realno ekonomsko vrednost, saj zbirke od takrat dalje niso več prevrednotevali, čeprav jih glede na nahajališče popisujejo vsakih pet let.

5.2. Narodni muzej Slovenije

Narodni muzej Slovenije (v nadaljevanju NMS) je največji in najstarejši slovenski kulturnozgodovinski muzej, čigar skrb je materialna in nematerialna dediščina s področja kulturne zgodovine slovenskega etničnega prostora starejših in novejših obdobj. Sedež ima že 127 let v historični, namensko sezidani stavbi na Prešernovi cesti v Ljubljani, leta 2008 pa je odprl ogledne depoje za zgodovinske in umetnostne zbirke ter zbirke uporabne umetnosti v prenovljeni stavbi ene izmed šestih vojašnic na Muzejski ploščadi Metelkova. Na osnovi pogodbe z Ministrstvom za kulturo deluje v okviru NMS tudi Služba za premično dediščino in muzeje.

V okviru NMS delujejo naslednje zbirke:

- arheološka,
- zgodovinska,
- umetnostna,
- zbirka uporabne umetnosti in
- numizmatična zbirka.

V NMS smo maja 2016 opravili en intervju. Ugotovili smo, da enako kot v NG tudi v NMS nimajo formalno urejenega postopka oz. metodologije za ocenjevanje vrednosti muzealij, so

pa v postopku njegovega sprejemanja, s čimer želijo ne le določiti postopke vrednotenja, pač pa tudi strategijo odprave zaostankov inventariziranja.

V NMS pravijo, da zunanjih cenilcev ne najemajo, ampak vrednotenje opravijo njihovi kustosi, pri čemer ugotavljajo, da je vrednost težko realno oceniti, saj za večino muzealij trg ne obstaja oz. slabo deluje (izjema je trg numizmatike). Kustosi se zato pogosto zatečejo h kriterijem, ki ne vodijo do pravih ocen; navajajo, da so npr. nekateri kustosi nagnjeni k podcenjevanju vrednosti muzealij, saj se bojijo njihovega vpliva na zavarovalne premije, drugi pa utegnejo zaradi svojega osebnega navdušenja vrednost muzealije preceniti. Na splošno imajo kustosi v NMS odpor do vrednotenja, saj se ne vidijo v vlogi cenilcev, ampak kot varuhe muzealij.

Tudi sicer menijo, da tržna vrednost ni primerna za ocenjevanje vrednosti muzealij. Kustosi morajo ovrednotiti muzealije že v fazi njihovega nakupa oz. prevzema, saj morajo oceniti njihovo realno vrednost in se pogajati o ceni (oz. nadomestilu). Najbolj tipično je področje arheologije, kjer si kustosi pomagajo z literaturo, saj je večino arheoloških predmetov NMS pridobil brezplačno na osnovi abolicije, ki se je končala leta 2010, trga pa ni. Za zbirko uporabne umetnosti si pomagajo tudi z dražbenimi (avkcijskimi) katalogi. Kupnino med pogajanjem s prodajalcem NMS praviloma določi skupaj z Ministrstvom za kulturo, ki tudi daje soglasje za nakup.

	Št. predmetov (na dan 31.12.2015)	Št. predmetov, vpisanih v letu 2015
Narodna Galerija		
Likovna zbirka	13.266	122
Specialni zbirki	14.210	250
SKUPAJ	27.476	372
Narodni muzej Slovenije		
SKUPAJ	280.506	2.867
Slovenski etnografski muzej		
Predmeti	27.073	170
Posnetki oz. fotografije	90	12.832
Hišni arhiv	0	725
SKUPAJ	27.163	13.727

Tabela 1: Gibanje števila predmetov premične dediščine v inventarni knjigi izbranih ustanov v letu 2015.

Table 2: Inventory listing of elements of tangible heritage in 2015.

Enako kot v NG tudi v NMS navajajo, da se tako ocenjena vrednost muzealij uporablja kot njihova knjigovodska vrednost v inventarni knjigi in v računovodskih izkazih NMS. Tudi tu se vrednost spremeni le, če pride do novih spoznanj o nekem predmetu (npr. če se dokaže, da gre za ponaredek). Pravijo, da stroški restavriranja ne povečujejo vrednosti muzealij, zato sklepamo, da so restavrirane muzealije podcenjene. Za muzealije, ki še niso ovrednotene, pa ne uporabljajo metode vrednotenja po vrednosti 1 EUR, in jih zato nimajo prikazanih v računovodskih evidencah. Tudi v NMS popisujejo muzealije na vsakih 5 let, na enak način kot v NG, torej brez določanja njihove vrednosti. V NMS še vedno niso inventarizirani vsi muzejski predmeti, ki jih muzej hrani, zato je pregled nad tem premoženjem pomanjkljiv in ga ni moč razbrati iz letnih poročil. Posledično ni znano, koliko muzealij je bilo ovrednotenih, niti koliko jih je še neovrednotenih. V NMS pravijo, da nameravajo stanje inventarizacije sanirati s sprejemom Navodila o vrednotenju muzejskih predmetov (v nadaljevanju Predlog navodila) in s tem hkrati uskladiti tudi knjigovodsko vrednost muzealij. Vrednost naj bi bila tako odvisna od tega, ali gre za:

- odkupljene predmete,
- druge predmeti (pridobljeni z drugimi načini, npr. pri arheoloških izkopavanjih, podarjeni predmeti, predmeti iz starih zbirk ipd.),
- predmeti neprecenljive zgodovinske vrednosti,
- predmeti, ki niso spomeniki in jih zato ne inventarizirajo ter jim ne določijo vrednosti, jih pa vpišejo v akcisijsko knjigo. Te predmete lahko inventarizirajo pozneje, če se izkaže, da imajo lastnosti dediščine in jim takrat določijo tudi vrednost.

V skladu s Predlogom navodila naj bi se pri vrednotenju muzealij, ki so bile odkupljene od leta 1991 dalje, uporabila cena, ki jo je muzej plačal zanje, odkupe pred letom 1991 pa bodo kustosi ponovno ovrednotili. Drugi predmeti, za katere ni podatkov o knjigovodski vrednosti in niso bili predmet odkupa, pa bodo ovrednoteni na podlagi:

- primerjave s ceno podobnih odkupljenih predmetov,
- dražbenih katalogov,

- cene na trgu (cen v starinarnicah, na internetu),
- posveta s kolegi,
- s pomočjo posebne komisije, pri čemer bodo hkrati upoštevali tudi zgodovinsko pomembnost predmeta, njegovo estetsko vrednost, starost, redkost in ohranjenost, pa tudi celovitost zbirke.

Muzealije nameravajo v NMS vrednotiti posamično, Predlog navodila pa predvideva tudi skupinsko vrednotenje, t.j. določanje vrednosti zbirke kot celoti, če so vsi predmeti v njej inventarizirani pod isto inventarno številko. Tu nameravajo uporabiti bodisi ceno (t.j. kupnina) ali vrednost cele zbirke, ki jo določi kustos. Sicer se tudi pri skupinskem vrednotenju ovrednoti vsak predmet iz zbirke posebej, v kolikor je posamezen predmet drugačen od drugega (npr. pri čajnem servisu je krožniček drugačen od skodelice), pri čemer se mora seštevek knjigovodske vrednosti vseh predmetov ujemati z vrednostjo celotne zbirke, ki ima isto inventarno številko. Pri določanju vrednosti predmetov neprecenljive zgodovinske vrednosti Predlog navodila predvideva naslednje štiri kriterije:

- pomembnost s stališča slovenske kulture,
- nezamenljivost,
- redkost in ohranjenost.

K določitvi vrednosti predmeta nad 50.000 EUR bo dala soglasje posebna komisija, pri čemer bo moral kustos priložiti pisno utemeljitev, zakaj je predmet ocenjen na takšno vrednost. Menimo, da utegne ta zahteva povzročiti, da bo veliko vrednejših predmetov ocenjenih tik pod to mejo oz. da zaradi drugih razlogov (npr. vpliva na zavarovalne premije) komisija ne bo dala soglasja k realni vrednosti predmetov.

5.3. Slovenski etnografski muzej

Slovenski etnografski muzej (v nadaljevanju SEM) skrbi za nacionalno etnološko premično dediščino v Republiki Sloveniji, v zamejstvu in v izseljenstvu. Leta 2011 je SEM prevzel službo nacionalnega koordinatorskega varstvo nesnovne dediščine na podlagi izvajanja Unescove konvencije o nesnovni dediščini, ki jo je Republika Slovenija ratificirala leta 2008.

SEM upravlja zbirke s področij:

- kulture gospodarskih načinov, prometa in transporta,
- obrti in trgovine,
- bivalne kulture,
- oblačilne kulture in tekstila,
- družbene kulture (tu sodijo letne šege in nesnovna dediščina, kot npr. zbirka pirhov, jaslic, igrač),
- duhovne kulture (npr. ljudska glasba, pustne maske, verovanja),
- kulture likovnega obzorja (ljudska likovna umetnost in slikovni viri),
- kulture slovenskih izseljencev, zamejcev, pripadnikov narodnih manjšin in drugih etnij v Sloveniji in zunaj evropske kulture,
- etnografskega filma.

Predmetom etnološke dediščine je še posebej težko določiti ekonomsko vrednost, saj gre za vsakdanje predmete, ki so jih uporabljali ljudje na ozemlju Slovenije in običajno nimajo umetniške vrednosti, imajo pa zelo močno simbolno vrednost, ki pa praviloma ne vpliva na njeno ceno na trgu [Serec Hodžar, Toplak, 2010]. Ker je predmetov s podobno ali enako kulturno vrednostjo na trgu običajno več, lahko kustos SEM, ko pridobiva te predmete, izbere tistega, ki je cenejši. Z etnološkimi predmeti se sicer trguje predvsem na boljšem trgu, ki pa ima to pomanjkljivost, da ne zagotavlja avtentičnosti predmetov, cena pa pogosto močno niha. V SEM smo opravili dva intervjuja junija 2016 in ugotovili, da tam predmete, ki so bili kupljeni od leta 1991 dalje, vrednotijo po nabavni vrednosti, vrednost tistih, ki so jih pridobili brezplačno oz. za katere nimajo dokumentacije o pridobitvi ali pa je takšna dokumentacija nepopolna, pa se določi s cenitvijo, ki jo opravi kustos. Kustos mora vrednost podarjenih oz. brezplačno pridobljenih etnoloških predmetov oceniti do konca koledarskega leta, pri cenitvi pa si pomaga s tržno vrednostjo enakih ali podobnih predmetov, lahko tudi s knjigovodskimi podatki enakih in podobnih predmetov, ki v evidenci SEM že imajo določeno vrednost, upošteva pa lahko tudi tržno vrednost sodobnih sorodnih predmetov (po funkciji, po načinu izdelave in statusnem pomenu).

V skrajnem primeru predmet evidentirajo po vrednosti 1 EUR, kot dopušča 7. člen Pravilnika o razčlenjevanju in merjenju prihodkov in odhodkov pravnih oseb javnega prava. Ta pravilnik pa hkrati tudi zahteva, da je predmet lahko evidentiran po vrednosti 1 EUR najdlje za dobo enega leta, tekom katerega je potrebno predmet obdelati, spoznati njegove lastnosti, ga inventarizirati ter mu določiti knjigovodska vrednost, kar pa v SEM ne uspejo doseči, zato so predmeti tudi dlje časa ovrednoteni po vrednosti 1 EUR. Ustreznost evidenc usklajujejo s popisom muzejskega fundusa, kjer med drugim kontrolirajo tudi podatke o načinu pridobitve (nakup, dar, najdba, volilo), o ceni/ocenjeni vrednosti predmeta ter o njegovi lokaciji oz. pogrešanosti, v kolikor lokacije ni mogoče opredeliti. Predmetom, ki so pogrešani, se začasno dodeli vrednost 0 EUR, da ostanejo dokumentirani v registru.

Pri cenitvi se tudi v SEM kustosi stalno soočajo z dilemo, katera vrednost je "realna vrednost" muzealije: nakupna (odkupna) vrednost ali ocenjena vrednost. Predmeti, ki jih hranijo v SEM, pogosto nimajo niti antikvarnih cen, zato v SEM že vse od leta 2006 oblikujejo svoja Navodila za vrednotenje zbirk, ki bodo dopolnjevala vrednotenje po odkupnih ali antikvarnih cenah; ta navodila v SEM tudi že uporabljajo, četudi še niso dokončna in zato tudi še niso bila formalno sprejeta na strokovnem svetu. Trenutno predlagana metodologija ponuja izhodišče za pridobitev ocenjenih vrednosti za različne namene:

- za določitev zavarovalne osnove posamičnega muzejskega predmeta naj bi se uporabile bodisi cene sorodnih starin na trgu, bodisi cene sodobnih sorodnih predmetov, ki bi se korigirale z nekim faktorjem, ali pa cene, ki bi se določile z nekimi dogovorjenimi količniki;
- za posamične muzejske predmete (nove pridobitve) naj bi bila vrednost ugotovljena s pomočjo dveh delov: iz fiksnega dela, ki jo določi poslovodstvo in predstavlja izhodiščno vrednost posameznega predmeta, ter iz variabilnega dela vrednosti, ki jo določi kustos in temelji na zgodovinski, kulturni in muzejski vrednosti predmeta;

- vrednost muzejskega fundusa (t.j. vrednost kustodiatske zbirke) pa naj bi se določila glede na število predmetov v zbirki, njeno notranjo strukturo in kulturno vrednost, izjemnost predmetov in ocenjene starosti zbirke oziroma njenih delov, kar omogoča tudi določitev variabilnih količnikov za zgodovinsko vrednost predmetov.

Na osnovi podatkov iz intervjujev tako ugotavljamo, da SEM razume vrednotenje muzealij kot večfazni povezani postopek, ki ga ni moč napraviti enkrat za vselej in v celoti.

5.4. Zavarovalna vrednost muzealij in zbirk v izbranih muzejih

Zavarovalna vrednost za primer poškodovanja, uničenja in kraje, za vse umetnine oziroma muzealije, ki so na poti oz. ki se nahajajo v muzeju ali v depoju, je v NG, NMS in SEM enaka njihovi knjigovodski vrednosti, čeprav iz intervjujev s strokovnimi delavci v vseh treh izbranih muzejih izhaja, da bi morale bile zavarovalne vrednosti višje od tržne oz. knjigovodske vrednosti. Ko so v NG vse inventarizirane umetnine tudi ovrednotili, se je njihova zavarovalna vrednost povečala za približno 300%. Leta 2015 je bila zavarovalna premija tako že 70.213 EUR. Zavarovalna premija je sicer najvišja v primeru zavarovanja "od žeblja do žeblja", t.j. ko se muzealija zavaruje tako za čas na poti kot tudi za čas razstave, zato muzeji za čas prenosa muzealij iz domačih zbirk iz ene lokacije na drugo v Sloveniji običajno ne zavarujejo. Predlog NG je, da bi Ministrstvo za kulturo poskrbelo za izvajanje 43. člena ZVKD-1, ki govori o pospeševanju mobilnosti zbirk, in sicer tako, da bi država za vse nacionalno bogastvo in zbirke dala garancijo, ki bi nadomestila komercialna zavarovanja rizika pri transportu in razstavljanju v državah EU. V kolikor bi se ta predlog uresničil, avtorji menimo, da bi lahko sredstva, ki so sedaj namenjena zavarovanju umetnin za čas izposoje oziroma transporta, preusmerila v vzdrževanje zbirk ali za pripravo gostovanja različnih razstav. Če pa ostanemo pri obstoječem sistemu, pa bi morale zavarovalnice upoštevati, da so že sami muzeji zadolženi za to, da zaupane predmete varujejo in zanje skrbijo z različnimi načini varovanja, in bi posledično lahko prilagodile zavarovalne premije, za kar je pa malo verjetno, da se bo samo od sebe zgodilo.

6. Razprava in zaključek

Pojem vrednosti oziroma vrednote predstavlja osnovo vsake razprave o dediščini. Varstveno vrednotenje (pri nepremični dediščini), ki ga izvajajo konservatorji, in muzejsko vrednotenje (pri premični dediščini), ki ga izvajajo muzejski kustosi, je osrednja strokovna naloga javne službe varstva dediščine, saj morajo javne institucije s področja varstva dediščine svoje delovanje utemeljevati z ekonomsko učinkovitostjo porabe javnih sredstev pri ohranjanju dediščine.

Uporaba metod za določanje ekonomske vrednosti dediščine je v Sloveniji zelo skromna: vse metode, ki smo jih ugotovili v naši raziskavi, se osredotočajo na določanje tržne vrednosti dediščini, ne upoštevajo pa njene ekonomske vrednosti za tiste, ki dediščine neposredno ne uporabljajo. Vrednosti neuporabe so sicer lahko v vzročnem odnosu s tržnimi vrednostmi, vendar te ne predstavljajo samo odloženih uporabnih vrednosti, temveč tudi drugačno obliko vrednosti, ki vključuje vrsto vrednot, ki jih zagotavlja dediščina, in zaradi česar dediščino razumemo kot javno dobrino.

Pregled delovanja muzejev v evropskih državah ne daje podlage za ugotovitev, da bi morali muzeji v tujini v svojih računovodskih poročilih navajati tudi vrednost muzealij; v računovodskih poročilih navajajo le vrednost drugega stvarnega premoženja, kot so nepremičnine, oprema in podobno [EGMUS, 2016]. Le v Avstraliji in na Novi Zelandiji so državni muzeji, galerije, arhivi in knjižnice dolžni poročati tudi o vrednosti svojih zbirk [Carnegie, 1996; National museum of Australia, 2007]. Glavni razlog za takšne zahteve je predvsem v tem, da ustanovitelji na tej podlagi ugotavljajo odgovornost muzejskih uprav [Carnegie, 1996].

Pri nas je glavni razlog za določanje vrednosti muzealij zahteva države, da se ugotovi dejanska vrednost premoženja Republike Slovenije, ki se hrani v muzejih. To nalogo morajo zato muzeji čim prej dokončati. Naša raziskava v treh izbranih nacionalnih muzejih kaže, da se vsi trije muzeji soočajo s podobnimi problemi

in bi bilo zato smiselno določiti skupen protokol za muzejsko vrednotenje premične dediščine, saj trenutno vsak muzej razvija svojo metodologijo. Z vidika varovanja muzealij je potrebno hkrati ustvariti tudi povezavo z vhodno, akcisijsko knjigo in inventarno knjigo na eni strani ter z registrom muzejskih predmetov na drugi strani. Temeljni pogoj za vzpostavitev enotnega centralnega registra premične dediščine pa je priprava enotnih standardov za opravljanje muzejske dejavnosti, ki naj bi jih pripravila Služba za premično dediščino in muzeje, ki je bila ustanovljena prav z namenom povezovanja izvajanja nalog v slovenskih muzejih. Vsi intervjuvani strokovnjaki v proučevanih muzejih namreč prav hrepenijo po strokovnih rešitvah, ki bi bile enotne in življenjske.

Nekaj bistvenih izzivov je tudi na področju prakse izmenjave muzejskih zbirk, ki so predvsem finančne narave in zajemajo med drugim vprašanja visokih stroškov zavarovanja muzejskih predmetov v času izposoje in transporta. Muzeji po vsem svetu namreč dokazujejo, da so škode na tem področju izredno redke, saj so k skrbnem varovanju zbirk muzejski delavci zavezani že po ICOM-ovem kodeksu muzejske etike, muzeji v državah Evropske unije pa poleg tega s pridom izkoriščajo možnost državnih garancij, namenjenih pospeševanju mobilnosti zbirk. Visoke zavarovalne premije so zato pri nas prepogosto nepotreben finančni izdatek. Problematika je neločljivo povezana z nacionalno zakonodajo, z vprašanjem graditve zaupanja in uvajanja visokih standardov varovanja, ki so predpogoj za zaupanje med muzeji na nacionalni in evropski ravni. Potrebno je medsebojno sodelovanje med muzejskimi strokovnjaki in dovolj visoka ozaveščenost o alternativnih možnostih garancije za varnost muzejskih zbirk v času, ko so na poti, in na ogled javnosti izven matičnega muzeja.

Rezultati intervjujev z izbranimi strokovnjaki terjajo nadaljnje raziskovalno delo pri razvoju metodologije določanja ekonomske vrednosti, obenem pa potrjujejo potrebo po skupnem pristopu k varstvenem in muzejskem vrednotenju dediščine v slovenskem prostoru.

Viri in literatura Bibliography

1. Carnegie, G.D., Wolnizer, P.W. (1996): Enabling accountability in museums. V: Accounting, Auditing & Accountability Journal, zv. 9, št. 5, str.: 84-99.
2. EGMUS The European Group on Museum Statistics: Statistics by country, by topic, by year. http://www.egmus.eu/en/statistics/choose_by_country/ <november, 2016>.
3. Icomov kodeks muzejske etike. Ljubljana. Icom, Mednarodni muzejski svet, Slovenski odbor, Slovene National Committee, Comité national slovène, 2005. 31 str.
4. Ivanc, T. (2011): Nenamerni vpliv direktiv EU na kulturno dediščino. V: LeXonomica – Revija za pravo in ekonomijo. Letnik III, 2, str. 153-176.
5. Mason, R. (2002): Assessing Values in Conservation Planning: Methodological Issues and Choices. V: Assessing the Values of Cultural Heritage: Research Report. The Getty Conservation Institute, str. 5-30.
6. National museum of Australia: Asset management policy. http://www.nma.gov.au/__data/assets/pdf_file/0014/1445/POL-C-002_Asset_management_policy-3.1_public.pdf <marec, 2007>.
7. Ogrinc, S. (2016): Kritična presoja trenutne ureditve vrednotenja kulturne dediščine. Magistrsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 90 str.
8. Pirkovič, J. (1987): Vrednotenje kulturne dediščine. V: Varstvo spomenikov 29. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Ljubljana.
9. Pirkovič, J., Šantej, B. (2012): Pravno varstvo nepremične kulturne dediščine v Sloveniji. V: Vestnik 25. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Ljubljana.
10. Pravilnik o metodologiji za ocenjevanje kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti. Uradni list RS št. 24/1992.
11. Serec Hodžar, A., Toplak, K. (2010): Kako "misliti" kulturno dediščino skozi denar: ekonomski in kulturni vidiki. V: KULA, 2, str. 21-33.
12. Sirovica, F. (2015): Ocena izgube vrednosti in znanstvenega informacijskega potenciala pri uničenih arheoloških depozitih. Filozofska fakulteta, Ljubljana.
13. Smrekar, A., Jaki, B. (2014): Umetnost za nove dni. Slike iz Vladne umetnostne zbirke. Gradivo za novinarje. Narodna galerija, Ljubljana.
14. Srakar, A. (2010): Ekonomsko vrednotenje umetniških dogodkov: Umetnost med trgom in državo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
15. Vodopivec, B. (2015): Interdisciplinarna opredelitev trajnostnega pristopa k varstvu okolja na primeru grajske dediščine. Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Ljubljana.
16. Vodopivec, B., Šelih, J., & Žarnič, R. (2015): Interdisciplinarna opredelitev prioriteta obnove stavbne dediščine na primeru gradov. V: ANNALES, 1, 1-18.
17. Zakon o računovodstvu. Uradni list RS št. 23/1999, 30/2002-ZJF-C, 114/2006-ZUE.
18. Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo. Uradni list RS št. 96/2002, 123/2006 - ZFO-1, 7/2007 Odl. US, 53/2007, 65/2007 Odl. US, 56/2008, 4/2010, 20/2011, 100/2011 Odl. US, 111/2013.
19. Zupan, G. (2014): Slovenija: Sto nemirnih let kulturne dediščine v šestih državah. Dnevi evropske kulturne dediščine. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Ljubljana.